

POLICY BRIEF | JANUAR 2024

Styrk de mindste børns sprog med systematiske dagtilbudsindsatser med dokumenteret effekt

Børns tidlige sprog har betydning for deres trivsel, læring, udvikling og dannelse – og for deres senere skolegang og uddannelsesmuligheder. Men 15 pct. af alle børn i Danmark er op til 2,5 år sprogligt bagud i forhold til deres kammerater, når de starter i skole. For at styrke alle børns sprog og løfte de sprogligt svageste børn anbefaler forskere fra TrygFondens Børneforskningscenter, at dagtilbud arbejder systematisk med indsatser med dokumenteret effekt.

Forskning viser, at der allerede i 3-årsalderen er store forskelle i danske børns sproglige kompetencer – og at disse forskelle øges frem mod skolestart. Således er 15 pct. af alle børn i Danmark op til 2,5 år sprogligt bagud i forhold til deres kammerater, når de starter i skole (1). Det er bekymrende, da flere årtiers forskning peger på, at et svagt sprog i førskolealderen har en negativ sammenhæng med læring, helbred, sociale relationer og trivsel helt ind i voksenlivet (2). I Danmark er det også påvist, at børn med et svagt ordforråd tidligt i livet læser dårligere i 6. klasse (3) og får dårligere karakterer i folkeskolens afgangsprøver i dansk, engelsk, matematik og naturvidenskab end børn med et stort tidligt ordforråd (4).

Samtidig er der en tydelig social slagside, i forhold til hvilke børn der har svagt sprog. Børn i Danmark har således større

ANBEFALINGER

- » Styrk det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud, så det understøtter den sproglige udvikling hos alle børn og i særdeleshed hos børn i udsatte positioner.
- » Det pædagogiske læringsmiljø kan styrkes ved, at kommuner og dagtilbud systematisk implementerer sprogindsatser med dokumenteret positiv effekt.
- » Sprogindsatserne bør have eksplicit fokus på at styrke tidlige færdigheder, understøtte personalet i at anvende strategier, udnytte løbende data om arbejdet med indsatsen og sikre den nødvendige kompetenceudvikling af personalet.

sandsynlighed for et svagt ordforråd i 3-årsalderen, hvis de vokser op i en familie med lavt uddannede forældre, lav indkomst eller forældre på langvarig kontakthjælp (5). Børn med indvandrerbaggrund, der skal lære to sprog på samme tid, har også markant lavere sproglige kompetencer end børn, der kun skal lære dansk (6).

Dagtilbud i en nøglerolle

Danske dagtilbud kan spille en vigtig rolle i forhold til at bryde den negative sociale arv og understøtte den sproglige udvikling hos alle børn. Omfattende international forskning viser nemlig, at dagtilbud af høj kvalitet kan styrke børns kognitive kompetencer, sprog og socioemotionelle kompetencer, også blandt børn i udsatte positioner (7). Og da omkring 90 pct. af alle danske børn tilbringer mere end 5 år i dagtilbud, kan de gøre en forskel for mange børn. Ifølge Den styrkede pædagogiske læreplan er danske dagtilbud da også forpligtede til at skabe rige læringsmiljøer, der hele dagen giver børn mulighed for at tilegne sig og udvikle deres sprog og kommunikation.

Vi lærer sammen

[Læs mere om "Vi lærer sammen" – en dagtilbudsindsats med dokumenteret positiv effekt her](#)

Imidlertid peger undersøgelser på, at flere forhold med betydning for børns sprogudvikling har en svingende eller utilstrækkelig kvalitet.

I danske vuggestuer ser vi blandt andet:

- » at kvaliteten af de kommunikative interaktioner mellem børn og voksne er lav (8).
- » at der er stor forskel på, om børn indgår i positive interaktioner med pædagogerne. Det er bekymrende, da der er en dokumenteret sammenhæng mellem positive voksen-barn-interaktioner, og hvor godt børn udvikler deres ordforråd og matematikprog (størrelser, former, tal etc.) (8).
- » at det pædagogiske personale på cirka halvdelen af stuerne i en ny national undersøgelse af kvalitet i dagtilbud kun "sjældent" eller "af og til" er sensitive og responsive i deres samspil med børnene. Det vil sige, at de i mindre grad er opmærksomme på og sætter ord på børnenes behov, oplevelser, intentioner og følelser. Dette gælder også blandt dagplejere (9).

I danske børnehaver ser vi desuden:

- » at mens den følelsesmæssige understøttelse af børnene er god, er læringsunderstøttelsen lav. Begge dele har betydning for børns sprogudvikling, og dermed er et fokus på læringsmiljøet påkrævet (10).

Det ved vi om, hvad der virker

For at styrke det pædagogiske læringsmiljø for sprog og kommunikation i dagtilbud kan vi læne os op ad internationale forskningskortlægninger (11), der har undersøgt, hvad der kendetegner sprogindsatser med dokumenteret positiv effekt. De mest effektive indsatser indeholder ofte flere af følgende elementer:

- » **EksPLICIT fokus på at styrke tidlige færdigheder**
For eksempel ved at arbejde med bestemte læringsområder og mål, som empirisk forskning har vist, er vigtige for senere læring.
- » **Understøttelse af det pædagogiske personale i at anvende strategier** til at tale med børn om abstrakte ord og ords betydning og til at øge børns aktive sproglige deltagelse i aktiviteter. Det øger børnenes muligheder for at lære og udvikle deres sprog og tænkning.
- » **Løbende data om arbejdet med indsatsen**
Det gør det muligt for personalet at reflektere over det pædagogiske arbejde og børnenes udbytte. Blandt andet for at sikre, at alle børn er involveret i læringsaktiviteter og udviklende interaktioner.
- » **Kompetenceudvikling** før og eventuelt også under indsatsen. Det klæder det pædagogiske personale fagligt på til at arbejde hensigtsmæssigt med indsatsen.

Et varigt kvalitetsløft kræver dog, at kommuner og dagtilbud arbejder vedvarende og systematisk med indsatser baseret på disse elementer, så de bliver en integreret del af den måde, man arbejder på, til gavn og glæde for alle børn (12).

Danske indsatser med dokumenteret effekt

I TrygFondens Børneforskningscenter har vi udviklet dagtilbudsindsatsen "Vi lærer sammen". Den bygger på alle fire elementer. I et vidensoverblik har vi identificeret den – og forløberne for indsatsen – som den mest effektive af 19 danske dagtilbudsindsatser, der i lodtrækningsforsøg har vist sig at styrke børns sprog og andre tidlige kompetencer (13). Lodtrækningsforsøg er den mest valide metode til at undersøge, om en indsats virker.

"Vi lærer sammen" er afprøvet i både dagpleje, vuggestue og børnehave og har dokumenteret positiv effekt på sprog, matematisk opmærksomhed og socio-emotionelle kompetencer hos alle børn uanset alder, køn, etnicitet og socio-økonomisk baggrund (14). ■

KONTAKT

Professor Dorthe Bleses
Trygfondens Børneforskningscenter
Aarhus Universitet
bleses@cc.au.dk // 9350 8352

childresearch.au.dk/policy-briefs

TRYGFONDENS
BØRNEFORSKNINGSCENTER

Referencer

- (1) Bleses, D., Jensen, P., Nielsen, H., Sehested, K., & Sjø, N. (2016). *Børns tidlige udvikling og læring. Målgrupperapport*. Rapport udarbejdet for Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.
- (2) Eadie, P. (2022). Oral language skills as a foundation for learning to learn. In J. Law, S., Reilly, S. & C, McKean. *Language Development. Individual differences in a social context* (pp. 397-419). Cambridge, NY: Cambridge University Press.
- (3) Bleses, D., Makransky, G., Dale, P. S., Højen, A., & Ari, B. A. (2016). Early productive vocabulary predicts academic achievement 10 years later. *Applied Psycholinguistics*, 37, 1461-1476.
- (4) Dale, P. S., Paul, A., Rosholm, M., & Bleses, D. (2023). Prediction from early childhood vocabulary to academic achievement at the end of compulsory schooling in Denmark. *International Journal of Behavioral Development*, 47, 123-134.
- (5) Bleses, D., Højen, A., Trecca, F., Boisen, L.A. (2023). "FAQ" om sprogvurdering i Danmark. https://childresearch.au.dk/fileadmin/childresearch/dokumenter/FAQ_Sprogvurdering_i_DK.pdf
- (6) Højen, A., Bleses, D., Jensen, P., & Dale, P. S. (2019). Patterns of educational achievement among groups of immigrant children in Denmark emerge already in preschool second-language and preliteracy skills. *Applied Psycholinguistics*, 40, 853-875.
- (7) C'ot'e, S. M., Japel, C., S'eguin, J. R., Mongeau, C., Xu, Q., & Tremblay, R. E. (2013). Child care quality and cognitive development: Trajectories leading to better preacademic skills. *Child Development*, 84, 752-766. <https://doi.org/10.1111/cdev.12007>
- La Paro, K. M., Hamre, B. K., & Pianta, R. (2012). *Classroom assessment scoring system - Toddler*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brookes Publishing Co.
- NICHD Early Child Care Research Network. (1998). Early child care and self-control, compliance, and problem behavior at twenty-four and thirty-six months. *Child*
- Ruzek, E., Burchinal, M., Farkas, G., & Duncan, G. J. (2014). The quality of toddler child care and cognitive skills at 24 months: Propensity score analysis from the ECLS-B. *Early Childhood Research Quarterly*, 29, 12-21. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2013.09.002>
- (8) Slot, P. L., & Bleses, D. (2018). Individual children's interactions with teachers, peers, and tasks: The applicability of the inCLASS Pre-K in Danish preschools. *Learning and Individual Differences*, 61, 68-76.
- (9) Lindeberg, N, H., Hansen, A. T., Vixø, K., Madsen, D. C., Bjerre, L. B., Lundby, A., Mahoney, A. N., & Lautrup, M. A. (2023). *Kvalitet i dagtilbud – National undersøgelse af kvalitet i pædagogiske læringsmiljøer og rammer i kommunale daginstitutioner og dagplejen for 0-2- årige børn*. VIVE.
- (10) Slot, P., Bleses, D., Justice, L. M., Markussen-Brown, J., & Højen, A. (2018). Structural and Process Quality of Danish Preschools and Relations with Children's Language and Pre-Literacy Skills. *Early Education and Development*, 29, 581-602.
- (11) Burchinal, M., Garber, K., Foster, T., Bratsch-Hines, M., Franco, X., & Peisner-Feinberg, E. (2021). Relating early care and education quality to preschool outcomes: The same or different models for different outcomes? *Early Childhood Research Quarterly*, 55, 35-51.
- Duncan, G., Kalil, A., Mogstad, M., & Rege, M. (2022). Investing in early childhood development in preschool and at home. *Working Paper 29985* <http://www.nber.org/papers/w29985>.
- Finders, J., Wilson, E., & Duncan, R. (2023). Early childhood education language environments: considerations for research and practice. *Frontiers in Psychology*, 14. Hadley,
- E. B., Barnes, E. M., & Hwang, H. (2023). Purposes, places, and participants: A systematic review of teacher language practices and child oral language outcomes in early childhood classrooms. *Early Education and Development*, 34, 862-884.
- Walker, D., Sepulveda, S. J., Hoff, E., Rowe, M. L., Schwartz, I. S., Dale, P. S., . . . Levine, S. C. (2019). Language intervention research in early childhood care and education: A systematic survey of the literature. *Early Childhood Research Quarterly*, 50, 68-85.
- Weiland, C., McCormick, M., Matterna, S., Maier, M., & Morris, P. (2018). Preschool curricula and professional development features for getting to high-quality implementation at scale: A comparative review across five trials. *AERA Open*, 4, 2332858418757735.
- (12) Bleses, D., Laursen, N.B., Munkedal, S. (2021). *Udbredelse og implementering af systematiske pædagogiske indsatser: Hvordan kommer den forskningsbaserede praksis ud på grøn stue*. Aarhus Universitet.
- (13) Bleses, D., Laursen, N., Christensen, M. & Horn, N. T. (2021). *Danske effektundersøgelser af indsatser i dagtilbud: hvad ved vi, og hvad kan vi bruge det til? Vidensoverblik til kommuner og dagtilbud*. Rapport udgivet af TrygFondens Børneforskningscenter. Se også primære
- (14) Bleses, D., Højen, A., Jensen, P., Rathe, A.B., Boisen, L.A., Nielsen, H. & Jensen, C.H. (2019). *Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen: En målrettet og struktureret indsats, som virker ved at styrke læringsmiljøet for de yngste*. Aarhus Universitet.
- Bleses, D., Jensen, P., Slot, P. & Justice, L. M. (2020). Low-Cost Teacher-Implemented Intervention Improves Toddlers' Language and Math Skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 53, 64-76
- Bleses, D., Moos, M. & Boisen, L. (2020). *Hovedresultater fra forskningsprojektet VLS+*. TrygFondens Børneforskningscenter.